

למידה התנסותית

הגדרה

למידה התנסותית היא גישה פדגוגית המקדמת קשר ישיר של התלמידים עם המציאות אותה הם לומדים. יסודות התפיסה פותחו על ידי דיואי בספרו "Experience and Education" (Dewey, 1938). לאחרונה, מחנכים רבים מתעניינים בגישה זו של למידה התנסותית משום שהיא מתמקדת בסביבה, שמה דגש על המעורבות הפעילה של הלומד, מפתחת יכולות של רפלקציה והתמודדות עם קונפליקטים.

אשכול הלמידה ההתנסותית מתייחס לשני אתגרים עיקריים:

1. הצורך ללמוד את המציאות ולפתח מיומנויות חקר בהתייחסויות לבעיות רלוונטיות וממשיות.
2. היכולת להתמודד עם מורכבות ואי-ודאות.
3. הפדגוגיה של למידה התנסותית מבוססת על תפיסת החוויה כמקור עיקרי של הלמידה.

פעילויות למידה הנשענות על למידה התנסותית מתאפיינות בתכונות הבאות:

- א. ערבוב בין תוכן לתהליך.
- ב. הנחיה מצומצמת.
- ג. מעורבות אינטלקטואלית ורגשית במשימות משמעותיות.
- ד. קשר בין משימה לסביבה הרחבה ולמרקם הקשרים של התלמיד.
- ה. בחינה ביקורתית של החוויה והסקת תובנות.
- ו. יצירת מסלולי למידה מחוץ ל"אזור הנוחות".

למידה התנסותית כוללת את הרכיבים הבאים:

1. חוויה ממשית: מעורבות פעילה (אישית או קבוצתית) במשימה ייחודית שאינה בהכרח תואמת לתפיסות ולרעיונות קודמים של התלמידים.
2. תצפית רפלקטיבית: תהליך פתרון קונפליקטים בין הבדלים, כאשר תלמידים בוחנים השערות וערכים.
3. המשגה והפשטה: הסקת משמעות מהתנסויות חדשות ועריכת רפלקציה.
4. התנסות פעילה: יישום בפועל של התוכן הנלמד, הטמעתו בהקשר הרלוונטי לתלמידים.

למידה התנסותית משפרת את רווחת התלמידים ומגבירה את המוטיבציה והמעורבות. מחקרים על למידה באמצעות חוויה ולמידה מחוץ לבית הספר מצביעים על שיפור במודעות העצמית, פיתוח עצמי, אחריות, הכללה בתוך הקהילה, מיומנויות עבודת צוות והסתגלות לבית הספר. בנוסף לכך, מחקרים מאשרים את ההשלכות החיוביות של למידה התנסותית על התוצאות שמראים תלמידים במבחנים סטנדרטיים.

שילובים

לעיתים ניתן להשתמש בלמידה התנסותית כתפיסה עיקרית בשיעור (כגון, עיצוב ניסויים בשיעורי מדע), אולם בנוסף לכך, עקרונותיה משולבים בגישות חדשניות שונות, כמו למידה מבוססת חקר, חינוך לפיתוח בר-קיימא, למידה מחוץ לבית הספר ולמידה באמצעות עשייה.

התקציר מבוסס על הפרק:

Paniagua, A. & Istance, D. (2018). *Teachers and designers of learning environments: The importance of innovative pedagogies*. Paris: Center for Educational Research and Innovation, OECD, ch. 8: "Experiential learning", pp. 109-116.

השימוש הנרחב במיוחד בפדגוגיה של הלמידה ההתנסותית נעשה בדגמים חינוכיים של למידה מבוססת פרויקטים, כאשר תלמידים רוכשים ידע ומיומנויות דרך התמודדות עם הבעיות הממשיות, ושל למידה מבוססת שירות, שבמסגרתה תלמידים משתמשים בידע ובמיומנויות להתייחסות לצורכי קהילה אותנטיים. למידה התנסותית תואמת גם לדגם של הוראת מיומנויות להתמודדות עם אי-ודאות, כאשר תלמידים לומדים להעריך את מידת אי הוודאות, לפעול בתנאי אי-ודאות ולצמצם אותם. שילוב הלמידה ההתנסותית (בצורת למידה באמצעות חוויה או למידה מחוץ לבית הספר) גורם לתלמידים להתמודד עם מצבים לא מוכרים ולעזוב את אזורי הנוחות, דורש שיתוף פעולה, דיון, שיקוף עצמי ומעורבות בקהילה הרחבה.

התמצאות

ניתן להצביע על מספר צעדים החיוניים ליישום של למידה התנסותית בכיתה:

1. לגלות את האינטרסים של התלמידים, לדעת להתייחס אליהם במהלך הלמידה ולמזג אותם בתוך אתגרים ובעיות ייחודיות כדי להפוך את הפרויקט לכוח המניע את הלמידה.
2. לפתח קשרים בין-אישיים בין התלמידים וליצור סביבה לימודית מאתגרת, אך לא מלחיצה, כדי להבטיח את מעורבות התלמידים בפעילויות למידה. יש להתאים את הפעילויות לפרופילים אישיים של התלמידים.
3. להציג קריטריונים ברורים של ההערכה.
4. להקצות לתלמידים מספיק זמן כדי לזהות את הנושאים העומדים על הפרק, לדון בהם ולשנות את מסקנותיהם.
5. להנחות וליצור מערכת תומכת להצלחת הלמידה ההתנסותית. עם זאת, יש למצוא איזון בין הדרכה לבין הצורך להעניק לתלמידים אוטונומיה גבוהה.
6. יש לזכור, כי חוויה כשלעצמה אינה מבטיחה למידה, לכן לרכיב של רפלקציה יש חשיבות מכרעת. רפלקציה מאפשרת לקשר בין החוויה לתהליך של הפשטה והמשגה. בנוסף לכך, היא מעניקה הזדמנות ליישם או לאתגר את הידע הקודם.

מורים ומנהלי בית ספר שמנסים ליישם את עקרונות הלמידה ההתנסותית בפרקטיקה הפדגוגית היום-יומית נאלצים להתמודד עם מספר אתגרים:

1. הצורך להכין תלמידים למבחנים מפריע למורים לשלב למידה התנסותית, ממוקדת בתלמיד ותואמת לאינטרסים שלו.
2. תכניות הלמידה נתפסות בדרך כלל כנוקשות מדי, משום שהן אינן מותירות מקום להכנסת פעילויות של למידה התנסותית.
3. יישום דגם של למידה התנסותית דורש מהמורים לעבוד בשיתוף פעולה ביניהם, לעבור מהוראה ישירה להנחיה בלמידת צוות, לעסוק בניהול פרויקט למידה ולבצע הערכת תהליכי למידה. מורים לעיתים אינם מוכנים לכך.

הקשר

למידה התנסותית היא גישה פדגוגית עיקרית בחינוך מבוגרים; היא מיושמת במגוון תכניות במוסדות להשכלה גבוהה (פרויקטים מבוססי קהילה, תכניות מנהיגות, התמחויות) ובבתי ספר. למידה התנסותית מתאימה במיוחד ללומדים הזקוקים לחוויה אישית יותר, כדי לפתח מוטיבציה ולהעריך את הנושא. בנוסף לכך, למידה התנסותית מקדמת התאמת התוכן ודרכי הלמידה לתלמיד באמצעות שימוש נרחב במערכת תמיכה, בהפחתת העומס הקוגניטיבי ובשימת דגש על אינטראקציה בין תלמידים ועל גמישות בהשגת יעדי הלמידה.

תוכן

במסגרת הלמידה ההתנסותית תלמידים רוכשים מיומנויות וערכים כתוצאה מחוויותיהם וממערבותם הפעילה; התיווך מצומצם, בהשוואה ללמידה המסורתית. למידה התנסותית מתאימה במיוחד עבור המקצועות והנושאים הקשורים לעריכת ניסויים ולפרויקטים מהחיים הממשיים, כמו מדעים או מדעי החברה. היא מתאימה גם למקצועות המבוססים על פרקטיקה, כמו אמנות. עם זאת, למידה התנסותית מאפשרת מגוון רחב של מתודות מתודולוגיות, שניתן להשתמש בהן גם לשם הוראת תוכן מופשט, כמו מתמטיקה.

שינוי

מערכת החינוך משתמשת ברכיבים של למידה התנסותית, אולם אינה שמה דגש על הטמעת העקרונות הפדגוגיים של השיטה. יישום אמיתי של תפיסת הלמידה התנסותית מחייב להפוך את מאפייניה למשמעותיים ולהשתמש בהם באופן מוצהר. חשוב לזהות את הנושאים שהם בעלי פוטנציאל גדול במיוחד ליישום יעיל של דגם הלמידה ההתנסותית ולבחון את פעילויות הלמידה ההתנסותית התואמות ליעדי הלמידה. לאחר מכן, יש למסגר את תוכן השיעורים כאתגרים או כבעיות שאותם יש לפתור ולא כמידע שאותו יש לקלוט. עיצוב פרויקטים של למידה התנסותית דורש להפנות תשומת-לב מיוחדת לבניית מערכת התומכת בחוויות פעילות ורפלקטיביות. יש לעודד באופן מוצהר את תהליך הרפלקציה.

לסיכום, יישום הגישה הפדגוגית של למידה התנסותית מתחיל מעיצוב מדוקדק של חוויות משמעותיות וכולל רפלקציה המאשרת שימוש בידע הקודם של התלמידים.

א. ניתן להשתמש בלמידה התנסותית כגישה פדגוגית עיקרית. עם זאת, היא משתלבת היטב עם גישות פדגוגיות אחרות, כמו למידה מבוססת פרויקטים, למידה מבוססת קהילה, הוראת מיומנויות להתמודדות עם אי-ודאות.

ב. הדרכה ומערכת תומכת חיוניות להצלחת הלמידה ההתנסותית. הן מאפשרות לקדם פעילות ניסויית ושיתוף פעולה ועם זאת להימנע מהצבת משימות מאתגרות מדי או מופשטות מדי.